

Toplumsal Cinsiyet, Yerinden Edilme ve İklim Değişikliği

KASIM 2022

İklim krizi, insan refahı için açık bir tehdittir. Ancak, tüm insanlar eşit derecede etkilenmemektedir. Önceden var olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri kırılganlıklarını artırırken, kadınlar ve kız çocukları bu durumdan en kötü etkilenenler arasında yer alıyor.

İklim değişikliği insani krizlere katkıda bulunuyor ve bölgeler arasında yerinden edilmeyi artırmaya devam edecek. Hâlihazırda yerinden edilmiş olanlar, iklim ve çevresel risklere orantısız bir şekilde maruz kalmakta¹ ve çoğu zaman yerinden edilmelerine yönelik sürdürülebilir, iklim risklerini dikkate alan çözümler için gerekli araçlardan yoksun bulunmaktadır. Çatışmalar nedeniyle yerinden edilen nüfusun ezici çoğunluğunu kadınlar ve çocuklar oluşturduğundan, iklim değişikliğinin getirdiği yıkıcı etkileri sıklıkla yaşamaktadırlar.

Yerinden edilme ve iklim değişikliği bağlamında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de dahil olmak üzere koruma risklerini ele alırken kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine öncelik vermek çok önemlidir. Toplumsal cinsiyet merceğinin benimsenmesi, belirli risklerin ve ihtiyaçların belirlenmesine ve bunlara yanıt verilmesine yardımcı olur ve kadınların sürdürülebilir dönüşümlere öncülük etmede üstlenebilecekleri temel rolleri vurgular.

İklim acil durumunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği

İklim değişikliği toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini şiddetlendirmekte ve kadınları iklim kaynaklı tehlikelere karşı özellikle savunmasız hale getirmektedir. Sosyo-kültürel normlar nedeniyle kadınlar, evden ayrılma kararı da dahil olmak üzere iklim değişikliğinin etkilerinin nasıl azaltılacağı ve bunlarla nasıl başa çıkılacağı konusunda hane halkının karar verme sürecini daha az etkileyebilmektedir.

Birçok düşük ve orta gelirli ülkede kadınlar, iklim krizinden en çok etkilenen sektörlerden biri olan tarıma büyük ölçüde bağımlı durumdadır. Kadınlar genellikle hanelerini geçindirme sorumluluğunun çoğunu üstlenirken, iklim değişikliğinin tarım üzerindeki etkisi onları ailelerine bakamaz hale getirmektedir. Bu bağlamda, yoğun ve tekrarlayan hava olayları milyonlarca kişiyi gıda güvensizliğine itmiş olup, yetersiz beslenmeden en çok etkilenenler arasında [hamile kadınlar](#) yer almaktadır. İklim değişikliği, [anne ve yenidoğan sağlığının daha da kötüleşmesiyle](#) bağlantılı olan sıtma gibi vektör kaynaklı hastalıkların görülme sıklığını da artırmıştır.

Dahası, kırsal kesimdeki kadınlar ve kız çocukları genellikle gıda, su ve yakıtın birincil sağlayıcılarıdır. İklim değişikliği kaynak kıtlığını daha da kötüleştirmiştir,

bu görevleri giderek daha zor ve tehlikeli hale getirmektedir. Örneğin, kuraklık sırasında kadınlar ve kız çocukları su toplamak için genellikle uzun mesafeler yürümekte ve [bu da toplumsal cinsiyete dayalı maruz kalmalarını artırmaktadır](#) şiddete. Ailelerinin geçimini sağlamak için artan baskı, [kız çocuklarını okulu bırakmaya](#) da zorlamaktadır.

Kadınlar ve kız çocukları orantısız bir şekilde iklim acil durumunun yükünü taşımaktadır, ancak çoklu engeller nedeniyle uyum sağlama kapasiteleri sınırlıdır. [Küresel olarak, 15-64 yaş kadınların %53'ü azı katılırken katılmaktadır](#) [ründen işgücüne](#) [erkek ve çocukların yaklaşık %80'i işgücüne](#), aynı yaş grubundaki [erkek](#) Kadınların ekonomik faaliyetlere sınırlı katılımı, iklim değişikliğinden daha az etkilenen alternatif geçim kaynakları bulmak da dahil olmak üzere uyum sağlama kabiliyetlerini önemli ölçüde azaltmaktadır.

Kadınların resmi güvenlik ağlarına, teknolojilere ve bilgiye erişimi de sınırlıdır.

İklim değişikliği erkekleri yapısal kırılganlıklara da maruz bırakmaktadır. [Krizler sırasında geçim kaynaklarının kaybedilmesi, intihar ederek ölme riskini artırmakta](#) ve zararlı başa çıkma önlemlerine başvurma olasılığını yükseltmektedir. Örneğin Çad'da çiftçiler ve çobanlar kuraklık dönemlerinde alternatif geçim kaynakları bulmakta zorlanmakta ve [bu da silahlı gruplar tarafından silah altına alınma riskini artırmaktadır](#).

1 Çatışmalar nedeniyle ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (IDP'ler) tahmini yüzde 70'i ve mültecilerin yüzde 40'ı iklim açısından son derece hassas ülkelerde yaşamaktadır.

Kamerun. Minawao, yeşil mülteci kampı

© UNHCR/Xavier Bourgois

Yerinden Edilme Bağlamlarında Toplumsal Cinsiyete Özgü Riskler

Erkeklerle karşılaştırıldığında, [kadınların ve çocukların iklim kaynaklı nedeniyle hayatını kaybetme olasılığı 14 kat daha fazladır](#)^{afetler}. Afetler, yaşamlarına yönelik doğrudan bir tehdit oluşturma yanı sıra, kadınları yerinden edilme bağlamlarında akut olan diğer koruma risklerine de maruz bırakmaktadır. Afetler nedeniyle yerinden edilen kadınlar genellikle sıkışık tahliye merkezlerinde ve gayri resmi yerleşim yerlerinde ikamet etmek zorunda kalmakta, bu da onları toplumsal cinsiyete dayalı ve cinsel şiddet riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bazı durumlarda, erkeklerle aynı odada yaşamak gibi [yerinden edilme kabul edilemez yaşam düzenlemelerinden bölgelerinde sosyal olarak kaçınmak için geride kalan kadınlar](#) afetler sırasında öldürülmüştür.

Çatışma ve şiddet nedeniyle yerinden edilen kadınlar da bu durumdan büyük ölçüde etkilenmektedir. UNHCR verilerine göre, çatışma ve şiddet nedeniyle ülke içinde yerinden edilmiş 25 milyondan fazla kadın bulunmaktadır. Kökünden koparılmış

Önemli kaynakları olmadan evlerinden ayrılan ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (IDP'ler), genellikle afetler vurduğunda ilk etkilenenler arasında yer alan ve dayanıklılıklarını önemli ölçüde aşındıran standartların altındaki barınaklarda ikamet etmektedir. Direncin azalması, çocuk yaşta evlilik, seks satışı ve takası gibi zararlı başa çıkma yöntemlerinin benimsenmesine yol açabilir.

Kaçakçılık ve organize suçlara yatkınlık artabilir.

Afetler, kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve diğer koruma risklerine maruz kalmasını artırırken, afetler sırasında, özellikle de ani başlayan afetlerde cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri ve sosyal koruma gibi kritik hizmetlerin kesintiye uğraması, onları daha savunmasız ve hayat kurtarıcı yardımlara erişemez hale getirebilir. Halihazırda çeşitli şekillerde

IPCC Altıncı Değerlendirme 2022 İklim Değişikliği Raporuna Etkiler, Uyum ve Kırılganlık Çalışma Grubu II katkısından elde edilen bulgular:

IPCC, 2022 tarihli Değerlendirme Raporu'nda iklim değişikliğinin hassas durumdaki insanları nasıl farklı etkilediğini ve yerinden edilme gibi iklim değişikliği etkilerinden kaynaklanan kayıp ve zararların "sosyo-ekonomik ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile kesişmesi nedeniyle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar tarafından daha fazla hissedildiğini" vurgulamaktadır (IPCC; 2022; 62). Ayrıca IPCC, kadınların ve kız iklim değişikliğinin etkilerinden en fazla etkilenen gruplar olması nedeniyle, kadınların ve kız çocuklarının "bilgi, kapasite ve becerilerinin, sorumluluğu kadınsılaştırmayacak ve yüklerini artırmayacak şekilde kullanılabilmesini" sağlamak için toplumsal cinsiyete duyarlı ve duyarlı destek sağlanması gerektiğini tespit etmiştir (IPCC; 2022; 80).

"Etrafımızda malzemeler uçuşurken hamile ve doğum sancısı çeken ben güvenli bir yere kaçtım. Sular altında kalan bu kanalizasyonda acıdan bayılmışım. Ertesi gün hayattaydım ve bu mucize yanımdaydı."

Eloise'in annesi (bebeğe, ortasında doğduğu Eloise Kasırgası'nın adı verilmiştir)

LGBTQI+ kişiler, insani yardımdan dışlanma ve onları gayri resmi barınaklara yerleşmeye zorlayarak şiddete maruz kalma risklerini artıran dışlanma gibi olumsuz yerinden edilme sonuçlarına da özellikle maruz kalabilmektedir.

Kamplardaki yerinden edilmiş nüfusun yaklaşık %85'i yemek pişirmek için yakacak odun gibi sürdürülebilir olmayan hasat edilmiş biyokütle kullanmaktadır. Bu durum, iç mekan hava kirliliği ve yerel topluluklarla çatışma dahil olmak üzere insan yaşamı ve sağlığı açısından çeşitli riskler oluştururken, kadınlar ve çocuklar odun toplarken GBV riskine maruz .

İklim kaynaklı yerinden edilmelerin ele alınmasına yönelik çözümlerin merkezinde kadınlar var

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ilerleme kaydedilmiş olsa da, planlı yer değiştirme, yerinden edilme ve göçe ilişkin politikalar genellikle toplumsal cinsiyete yeterince duyarlı değildir. Yapısal kırılganlıkları azaltmak ve yerinden edilmiş kadınların iklim değişikliği ve afetlerin olumsuz etkileri bağlamında refahını sağlamak için, topluluklar arasında ve içinde kaynaklara eşit olmayan erişimi düzeltmek için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Hane halkı, toplum ve politika düzeylerinde kadınların eylemleri ve kapasiteleri iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Arora-Jonsson, 2011). Bu çerçevede, iklim değişikliği ve yerinden edilme bağlamında toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların temelinde birbiriyle ilişkili beş husus yer almalıdır.

Kapsayıcılık ve liderlik - Kadınlar kendi durumlarını etkileyen kararları yönetme konusunda uzmandır ve yerinden edilme bağlamında diğerlerinin yanı sıra ekonomik güvenlik ve sağlığı teşvik eden müdahaleleri tasarlamak ve yönlendirmek için en iyi konumdadırlar. Kadınlar, hem politikalar hem de uygulamalar açısından eşitsizliklerin ele alınmasında merkezi bir rol oynayabilir ve böylece dirençli topluluklara ve toplumlara katkıda bulunabilir. İklim araştırmaları, uyum azaltım çabalarına kadınların seslerinin dahil edilmesi, anlamlı katılımı ve liderliği çok önemlidir. [Kadınların hesap verebilirliği ve karar alma mekanizmaları](#), afet nedeniyle yerinden edilme bağlamında hazırlık ve müdahaleyi güçlendirebilir.

Ekonomik güçlendirme - Kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesinin teşvik edilmesi, kırılganlıkları azaltmanın ve toplulukların iklim etkilerine ve yerinden edilme durumlarına uyum kapasitelerini geliştirmenin etkili bir yoludur. Bu aynı zamanda yapısal engellerin ele alınması, eğitim ve öğretime erişimin artırılması ve aile planlaması da dahil olmak üzere cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi ile ilgilidir.

Refah - İnsan potansiyelinin çok boyutlu bir ölçüsü olan refah, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Refah, diğerlerinin yanı sıra, ruh sağlığının, bir amaç duygusunun ve sosyal ve çevresel stres faktörlerini yönetme kapasitesinin geliştirilmesini içerir. İklim değişikliği ve afetler bağlamında yerinden edilme durumlarında, kadınların refahı yaşam kalitesi ve saygınlığına doğrudan katkıda bulunur.

Yerinden edilme ortamlarında **sürdürülebilir ve temiz enerji erişimi**, özellikle kadınların yaşamları ve gelecekleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi sağlayarak güçlendiricidir. Koruma, toplumsal cinsiyet eşitliği, gıda güvenliği, su, sanitasyon, sağlık, eğitim, geçim kaynakları, bağlantı ve çevre koruma ile faydalar sağlar. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) risklerini ve mülteciler ile ev sahibi topluluklar arasındaki gerilimleri azaltır. Ev sahibi bölgeye varışta enerji sağlanması yoluyla acil koruma kazanımları elde edilebilir.

Hakların korunması - Kadınların ve kız çocuklarının haklarının ayrımcılığa karşı korunması her zaman esastır. Bu durum, iklim değişikliği ve afetler bağlamındakiler de dahil olmak üzere, sınırlı kaynaklar üzerindeki gerilim ve çatışmaların önceden var olan hak ihlali risklerini artırabileceği veya hukuk ve düzen mekanizmalarının çökebileceği yerinden edilme durumlarında özellikle önemli olabilir. BM insan hakları mekanizmaları, bazı bağlamlarda bazı kadın gruplarını da içerebilen, [halihazırda savunmasız durumda olan kişilerin haklarının](#) özellikle ihlal riski altında olabileceğini kabul etmiştir. Bu durum, bazı sosyal bağlamlarda LGTIQ+ kişileri de içerebilen marjinalleştirilmiş gruplar için de geçerlidir.

Ayrıca, [afetler ve iklim bağlamında değişikliğin haklı nedenlere zulüm korkusu, talebine temel oluşturabilecek dayanan bir ortaya çıkabilirmülteci statüsü veya diğer uluslararası ihtiyaçlarına koruma](#). Bu durum, özel ihtiyaçları olan kadınlar da dâhil olmak üzere, özel ihtiyaçları olan kişiler için özellikle geçerli olabilir. Bir Devletin iklim değişikliği ve afetlerin olumsuz etkilerini önleme ve meydana gelmeleri halinde bunlara yeterli şekilde müdahale etme isteği veya yeteneği, ırk, etnik köken, din, siyaset, cinsiyet veya sosyal farklılıkları yansıtmak şeklinde belirli gruplar için değişiklik gösterebilir. Bu durum, sosyal baskıların özel ihtiyaçları olan kişilere karşı şiddet uygulanmasına veya bu kişilerin istismar edilmesine yol açtığı durumları veya aşağıdaki durumları içerebilir

Önceden var olan hassasiyetler, bazı durumlarda kadınları ve LGTIQ+ kişileri de içerebilir. Bu nedenle, uluslararası koruma talepleri değerlendirilirken kişilerin özel riskleri ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.

Bize ulaşın

Andrew Harper

İklim Eylemi Özel Danışmanı UNHCR,
Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği
harper@unhcr.org

Dr. Kira Vinke

İklim ve Dış Politika Merkezi Başkanı
Alman Dış Konseyi vinke@dgap.org

Julia M. Blocher

Proje lideri (HABITABLE)
Potsdam İklim Etkileri Araştırma
Enstitüsü
blocher@pik-potsdam.de

Kosta Rika. Kakao kolektifi Kosta Rikalı ve Nikaragualı kadınların geçimini sağlıyor

Değişime Liderlik Etmek: Yerinden Edilmiş Kadınlar İklim Değişikliğinin Etkileriyle Mücadele Ediyor

Kosta Rika'da yerel ve sığınmacı kadınlar, sular altında kalan [kakao plantasyonunu](#) kurtarmak için el ele verdi. Birlikte Cacaotica adında bir kadın kakao kooperatifi kurdular. Bu fikir, kadınlar bir UNHCR ortağı olan Fundación Mujer tarafından yürütülen aile içi şiddeti önleme konulu bir eğitim kursuna katılırken ortaya çıktı.

Bu girişim sayesinde Kosta Rikalı ve Nikaragualı kadınlar ürünlerini Kosta Rika'daki pazarlarda satarak çok ihtiyaç duydukları, onurlu bir gelir elde etmektedir. Üyelerin çoğu GBV mağduru. Çalışmak ve karar vermek, özgüvenin ve özsaygının yeniden inşasına katkıda bulunmakta ve travmanın atlatılmasına yardımcı olmaktadır.

Cezayir'de, aralarında kimya mühendislerinin de bulunduğu Sahravi mülteci kadınlar, kamplarda bulunan [plastik ve diğer geri dönüştürüyoatıkları](#). Bunları işleyerek masa ve sandalye gibi faydalı ürünler üretiyorlar. Ayrıca bölgedeki atıkların toplanmasının önemi konusunda farkındalık yaratıyorlar.